

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету
геології, географії, рекреації і
туризму

(вказати назву структурного
підрозділу)

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

(вказати П.І.Б керівника)

“ 29 ” *серпня* 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____
галузь знань _____ 10 «Природничі науки» _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ 106 Географія _____
(шифр і назва)
освітня програма _____ «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» _____
_____ «Картографія, геоінформатика і кадастр» _____
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2024 / 2025 навчальний рік

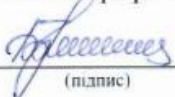
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к. геогр. н. Попович Н.В.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис) (Анатолій БАЙНАЗАРОВ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

(підпис) (Світлана РЕШЕТЧЕНКО)
(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»

(підпис) (Наталія ПОПОВИЧ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис) (Олександр ЖЕМЕРОВ)
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма Виробничої практики складена відповідно до освітньо-професійних програм «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів», «Картографія, геоінформатика і кадастр» підготовки бакалавра спеціальності 106. Географія.

1. Опис виробничої практики

1.1. Мета виробничої практики – поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення циклу дисциплін за роки навчання, і відпрацювання набутих і здобуття нових вмінь і навичок за спеціальністю шляхом ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей, безпосередньої роботи в них, а також збір матеріалу за темою науково-дослідної роботи.

1.2. Основні завдання проходження виробничої практики :

- ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей;
- здобуття нових вмінь і навичок за спеціальністю шляхом участі в роботі підприємства/установи/організації, що є базою проходження практики, під керівництвом спеціаліста цього напрямку;
- збір матеріалу для виконання індивідуального науково-дослідного завдання, зокрема в бібліотеках, архівах, фондах організацій та шляхом консультацій зі спеціалістами цього напрямку.

1.3. Кількість кредитів – 7.

1.4. Загальна кількість годин – 210 годин.

1.5. Семестр – VI, вид контролю – залік.

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно до вимог освітніх програм студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Сформовані компетентності:

«Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях **(ЗК1)**;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово **(ЗК3)**;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій **(ЗК5)**;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел **(ЗК7)**;
- навички міжособистісної взаємодії **(ЗК8)**;
- навички здійснення безпечної діяльності **(ЗК10)**;
- здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів **(СК1)**;
- здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності **(СК9)**;
- здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах **(СК11)**;
- здатність давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт

та відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів (СК12).

«Картографія, геоінформатика і кадастр»

- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК3);
- здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК6);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК7);
- здатність працювати автономно (ЗК9);
- здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах (СК3);
- здатність аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах (СК5);
- самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати (СК8);
- здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (СК9);
- здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси (СК10);
- здатність до системного географічного мислення (СК12);
- картографічна компетентність: уміння давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт, здатність відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів (СК15);
- здатність використовувати географічні інформаційні технології для вирішення практичних завдань у галузі географії (СК16).

Програмні результати навчання:

«Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

- знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук (ПРН1);
- знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ (ПРН2);
- аналізувати географічний потенціал території (ПРН4);
- збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук (ПРН5);
- визначати зміни характеристик природного середовища під впливом господарської діяльності (ПРН14);
- володіти навичками спілкування з представниками інших професійних груп (ПРН17).

«Картографія, геоінформатика і кадастр»

- пояснювати особливості організації географічного простору (ПР03);
- збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук (ПР05);
- використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук (ПР06);
- дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки (ПР11);
- застосовувати методи і прийоми аналізу генезису, еволюції і тенденцій розвитку об'єктів та явищ навколишнього середовища (ПР14).

Через систему знань та умінь:

Знання: засвоєння сучасних технологій наукових географічних досліджень, формування уявлення про роботу профільних підприємств, установ та організацій, зокрема гідрометеорологічних, геоекологічних, картографічних, топографо-геодезичних, туристичних, освітніх, управлінських та інших.

Уміння і навички: аналізувати інформаційні джерела за темою науково-дослідної роботи; укладати картографічні твори у межах технологічного процесу на виробництві; оволодіння іншими навичками роботи за фахом на підприємствах, установах та організаціях (гідрометеорологічних, геоекологічних, картографічних, топографо-геодезичних, туристичних, освітніх, управлінських та інших).

2. Зміст та організація проведення виробничої практики

Тривалість виробничої практики на III курсі – 5 тижнів.

Виробнича практика базується на знаннях і вміннях, що їх набули студенти під час вивчення фахових дисциплін і спецкурсів.

Перед початком кожного розділу виробничої практики проводиться установча конференція, а після закінчення практики – підсумкова конференція.

Студенти вивчають методичний посібник з техніки безпеки, інструкції з безпеки життєдіяльності та складають залік із техніки безпеки викладачеві-керівнику практики. Під час перебування на підприємствах, закладах, установах, що є базою проходження виробничої практики, студенти зобов'язані виконувати правила внутрішнього розпорядку та техніки безпеки відповідного підприємства, закладу, установи. Для цього у кожному закладі проводиться спеціальний інструктаж.

Календарний графік виробничої практики складається викладачем-керівником групи студентів залежно від затвердженого кафедрою навчального плану на поточний рік, а також від специфіки роботи закладів, де проходить виробнича практика.

За умови продовження воєнного стану в Україні ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей можливе у дистанційному режимі.

В обов'язки студентів входить:

- прослухати інструктаж та засвідчити у спеціальному журналі кафедри знання правил техніки безпеки при проходженні практики;
- дотримуватись правил техніки безпеки;
- бути присутніми на всіх етапах виробничої практики і не пропускати їх без поважних причин;
- виконувати всі поставлені в рамках виробничої практики завдання;
- дотримуватись загальних організаційних вимог і дисципліни при проходженні практики;
- для індивідуального захисту кожним студентом має бути представлений звіт та щоденник проходження практики;
- кожен студент повинен скласти залік за підсумками проходження практики.

До обов'язків керівників практики входить:

- провести інструктаж студентів з техніки безпеки;
- створити безпечні умови для студентів при проходженні виробничої практики;
- науково та методично грамотно організувати процес проходження практики;
- заздалегідь (за 2-3 місяці) до початку практики спланувати місця проходження виробничої практики та затвердити їх на засіданні кафедри;
- вести контроль навчального процесу та дисципліни в колективі студентів;
- консультувати студентів при виконанні ними самостійної роботи;
- прийняти у студентів звіти про проходження виробничої практики та виставити своєчасно залік.

Пакет *необхідних документів* для офіційної організації практики включає в себе такі матеріали:

1. Наказ по університету щодо направлення студентів на виробничу практику; в наказі вказуються причини направлення студентів, призначаються керівники студентів, вказуються строки практики.
2. Угоди з установами, що є базами проходження виробничої практики.
3. Щоденники проходження практики в установах, що є базами проходження виробничої практики.
4. Підсумковий звіт по завершенню практики; подається до Центру розвитку кар'єри Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Зміст виробничої практики включає наступні розділи та теми:

Розділ 1. Робота в профільних установах

Тема 1. Виробничі, наукові та освітні установи, організації, підприємства географічної та картографічної галузей міста Харків

Зміст: робота студентів на кафедрі фізичної географії та картографії з відвідуванням профільних підприємств, установ, закладів, організацій м. Харкова (гідрометеорологічних, геоекологічних, топографо-геодезичних, картографічних, туристичних, освітніх, управлінських та інших) згідно затвердженого графіку. Ознайомлення з туристично-рекреаційним потенціалом міста Харкова (Харківської області).

Тема 2. Робота на базі проходження практики

Зміст: робота студентів в установах, закладах, організаціях згідно укладених угод, включаючи ознайомлення зі структурою установи, напрямками діяльності та особливостями технологічного процесу; виконання завдання від установи (виробництва).

Розділ 2. Робота в бібліотеках, фондах та архівах організації

Тема 3. Ознайомлення з провідними бібліотеками міста Харків

Зміст: робота студентів у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Харківській державній науковій бібліотеці імені В.Г. Короленка та ін. Написання огляду літератури за темою науково-дослідної роботи студента за обсягом, що відповідає двом розділам дипломної роботи бакалавра.

3. Вимоги до баз виробничої практики

Базами виробничої практики є профільні виробничі, наукові та освітні установи, організації, підприємства, діяльність яких дотична до освітньо-професійних програм «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» і «Картографія, геоінформатика і кадастр», з якими у Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна укладені договори на співробітництво та проведення виробничої практики. Ці підприємства повинні мати кваліфіковані кадри та матеріально-технічну базу для забезпечення якісної підготовки студентів у межах виробничої практики.

4. Індивідуальні завдання з виробничої практики

Індивідуальні завдання на виробничу практику розробляються і надаються кожному студенту окремо його науковим керівником від кафедри фізичної географії та картографії. Вони включають завдання на огляд фахової літератури за темою науково-дослідної роботи студента за обсягом, що відповідає двом розділам дипломної роботи бакалавра.

Індивідуальні завдання виконуються студентами за темою науково-дослідної роботи, затвердженою на засіданні кафедри фізичної географії та картографії, за консультацією наукового керівника.

Результати виконання індивідуального завдання входять до звіту з виробничої практики. У залежності від тематики науково-дослідної роботи студента текстова частина індивідуального завдання супроводжується відповідними ілюстраціями (картами, схемами тощо).

5. Вимоги до звіту з виробничої практики

Звіт з виробничої практики повинен охоплювати результати всіх етапів проходження виробничої практики та включати наступні розділи:

- Опис установи, що є базою проходження практики. Робота в установі;
- Огляд літератури за темою науково-дослідної роботи студента (мінімум 30 сторінок);
- Список використаних джерел (мінімум 50 джерел).

Окрім індивідуальних звітів, студенти готують від групи загальну презентацію, яка включає характеристику: профільних підприємств, що були відвідані під час практики, установ, які слугували базами проходження практики, особливостей роботи в них. Презентація повинна містити фотографії, зроблені студентами за час проходження практики.

Також студенти зобов'язані надати щоденник практики, який є документальним підтвердженням роботи студента у профільній установі (з відгуком, оцінкою, підписом керівника від установи, печаткою).

6. Підбиття підсумків виробничої практики

Підсумкові матеріали подаються студентами у вигляді індивідуального письмового звіту, індивідуальних щоденників та загальної презентації. Зміст і перелік звітної документації визначаються кафедрою фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Підсумки виробничої практики підводяться на підсумковій конференції, на якій мають бути присутні всі студенти та керівники практики від університету. Студенти виступають з індивідуальними звітами, які супроводжуються презентацією, та захищають результати проходження практики. Звітну документацію студенти здають на зберігання на кафедру фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

7. Критерії оцінювання результатів виробничої практики

Критерії оцінювання розробляють викладачі кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. При цьому враховуються: якість роботи практиканта під час практики, повнота звітної документації, відвідуваність, захист звіту. Загальна сума балів, яку може отримати студент за проходження виробничої практики – 100 балів. За окремий вид робіт можна набрати максимально такі бали:

<i>Структура звітності</i>	<i>К-сть балів</i>	<i>Відповідальний за оцінку</i>
Тема 1. Відвідування профільних підприємств м. Харкова	20	керівники практики від університету

Тема 2. Робота на базі проходження практики	20	керівники від баз практики
Тема 3. Огляд літератури за темою науково-дослідної роботи	20	наукові керівники студентів від кафедри
Написання звіту з виробничої практики та його захист (залікова робота):	40	керівники практики від університету, наукові керівники студентів від кафедри
- Оформлення щоденника практики (що є документальним підтвердженням роботи студента в установі)	5	керівники практики від університету
- Оформлення підрозділів звіту виробничої практики, що включають огляд літератури (обсяг не менше 30 стор.)	10	наукові керівники студентів від кафедри
- Змістове наповнення інших частин звіту та загальне оформлення (оформлення звіту має відповідати вимогам до оформлення наукових робіт)	10	керівники практики від університету
- Захист практики (усна доповідь студента та відповіді на запитання)	15	керівники практики від університету, наукові керівники студентів від кафедри
Усього	100	

За *Тему 1* (відвідування профільних підприємств м. Харкова) студент отримує 20 балів у разі відвідування всіх запланованих підприємств, присутності на всіх днях практики та активної участі у спілкуванні з представниками профільних підприємств. За кожну пропущену екскурсію або некоректну поведінку під час відвідування фахового підприємства студент отримує на 2 бали менше від загальної суми. У разі, якщо студент не з'явився на цю частину практики, він не допускається до захисту звіту з виробничої практики.

За *Тему 2* (робота на базі проходження практики) 20 балів студентам виставляють керівники від баз практики. При оцінюванні вони враховують кількість днів, які студенти відпрацювали на підприємстві, якість виконання поставлених перед ними виробничих завдань, набуті фахові вміння та навички. Свої бали керівники від баз практик виставляють студентам в індивідуальні щоденники. У разі, якщо студент не з'явився на цю частину практики, він не допускається до захисту звіту з виробничої практики.

За *Тему 3* (огляд літератури за темою науково-дослідної роботи) 20 балів студентам виставляють керівники від баз практики. При цьому:

– 5 балів студенти отримують за повноту обсягу підрозділів звіту, що включають огляд літератури (не менше 30 стор.). За недотримання обсягу на кожні 5 сторінок студент отримує на 1 бал менше;

– 5 балів студенти отримують за список джерел літератури за темою дослідження, який включає не менше 50 джерел. За недотримання списку на кожні 5 джерел літератури студент отримує на 1 бал менше;

– 10 балів студенти отримують за змістове наповнення цієї частини звіту. Наукові керівники оцінюють глибину аналізу джерел літератури, відповідність змісту звіту темі дослідження, повноту розкриття поставлених питань.

Для допуску до написання й захисту звіту з виробничої практики (залікова робота) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше **30 балів з 60** з практики під час роботи над Темами 1-3.

За написання звіту з виробничої практики та його захист (залікова робота) студенти можуть максимально отримати 40 балів. При цьому бали розподіляються наступним чином:

– оформлення щоденника практики – 5 балів. За кожну некоректно або неохайно оформлену сторінку щоденника зі студента знімається 1 бал;

– оформлення підрозділів звіту виробничої практики, що включають огляд літератури – 10 балів. За кожну типову помилку в оформленні цих підрозділів (наявність граматичних та орфографічних помилок, некоректне оформлення рисунків і таблиць, недотримання полів, розміру шрифту, вирівнювання тексту, невірно виставлені абзаци та відступи перед текстом тощо) зі студента знімається 1 бал;

– змістовне наповнення інших частин звіту та загальне оформлення звіту – 10 балів. За кожну типову помилку в наповненні цих частин звіту (недотримання стандартів оформлення джерел літератури, наявність граматичних та орфографічних помилок, некоректне оформлення рисунків і таблиць, недотримання полів, розміру шрифту, вирівнювання тексту, невірно виставлені абзаци та відступи перед текстом тощо) зі студента знімається 1 бал;

– захист практики – 15 балів. При цьому студент може максимально отримати 5 балів за свою усну доповідь на захисті, 5 балів – за підготовку окремих слайдів для загальної презентації для захисту практики, 5 балів – за відповіді на питання керівників практики та присутніх на захисті викладачів кафедри.

8. Методи контролю та схема нарахування балів

На захист, який проводиться в останній тиждень практики, кожен студент в обов'язковому порядку представляє:

1. Щоденник практики, оформлений відповідно до вимог.
2. Звіт з виробничої практики, у тому числі:
  - Опис установи, що є базою проходження практики. Робота в установі;
  - Огляд літератури за темою науково-дослідної роботи студента (мінімум 30 сторінок);
  - Список використаних джерел (мінімум 50 джерел).
3. Презентує та захищає результати проходження виробничої практики
Оцінки виставляються на підставі спостережень за діяльністю студента, а також на основі вивченої звітної документації студента. Максимально можлива оцінка – 100 балів. Мінімальна оцінка для отримання заліку – 50 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Написання звіту виробничої практики та його захист (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2	Разом		
T1	T2	T3			
20	20	20	60	40	100

T1...T3 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Для заліку

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом практики	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dnpb.gov.ua/ua/>
2. Інститут географії Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://igu.org.ua>
3. Кафедра фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://physgeo.univer.kharkov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nlu.org.ua/>
6. Організаційно-інформаційний центр туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ctb.univer.kharkov.ua>
7. Український гідрометеорологічний інститут [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uhmi.org.ua>
8. Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korolenko.kharkov.com>
9. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.kharkov.ua>
10. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www-library.univer.kharkov.ua>